

Skaftárhreppur
Ólafur E. Júlíusson, skipulags- og byggingarfulltrúi
Klausturvegi 15
880 Kirkjubæjarklaustur

Reykjavík, 28. apríl 2021
Tilvísun: 202011121 / 3.2

Efni: Tillaga að breytingu á aðalskipulagi og tillaga að deiliskipulagi vegna virkjunar í Hverfisfljóti við Hnútu

Skaftárhreppur hefur, með erindi dags. 26. mars 2021, sent Skipulagsstofnun til athugunar tillögu að breytingu á aðalskipulagi samkvæmt 3. mgr. 30. gr. skipulagslaga. Jafnframt fylgdi með tillaga að deiliskipulagi.

Skipulagstillagan er sett fram á uppdrætti í mkv. 1:100.000, dags. 3. mars 2021 og í greinargerð með sömu dagsetningu. Deiliskipulagstillagan er sett fram á uppdráttum í mkv. 1:2.500 og 1:10.000, dags. 4. mars 2021 og í greinargerð, dags. í mars 2021.

Í breytingartillögunni er stefnu um iðnaðarsvæði 12 í landi Dalshöfða breytt vegna áforma um að reisa allt að 9,3 MW rennislisvirkjun í Hverfisfljóti við Hnútu í stað allt að 40 MW virkjunar. Fyrir liggur álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum allt að 9,3 MW virkjunar í Hverfisfljóti, dags. 3. júlí 2020.

Með erindinu bárust umsagnir og athugasemdir frá ýmsum stofnunum og einstaklingum.

Skipulagsstofnun hefur farið yfir framlögð gögn og bendir á eftirfarandi atriði sem stofnunin telur að sveitarstjórn þurfi að taka afstöðu til eða skýra nánar áður en tillaga að aðalskipulagsbreytingu er auglýst:

Endurskoðun aðalskipulags Skaftárhrepps

Um er að ræða skipulagsákvörðun vegna framkvæmdar sem mun hafa í för með sér varanleg og óafturkræf umhverfisáhrif sbr. niðurstöðu umhverfismats framkvæmdarinnar og álits Skipulagsstofnunar. Markmiðið með aðalskipulagsbreytingunni er m.a. að bæta afhendingaröryggi raforku í sveitarfélaginu og framleiða rafmagn til sölu á almennan markað. Af fundargerðum sveitarstjórnar, umsögnum og athugasemdum stofnana og einstaklinga vegna skipulags- og matslýsingar má ráða að skipulagsverkefnið sé umdeilt, einkum í ljósi líklegra umhverfisáhrifa. Í ljósi þess telur Skipulagsstofnun ástæðu til að sveitarstjórn vísi ákvörðun um virkjun í Hverfisfljóti til endurskoðunar aðalskipulags sveitarfélagsins sem nú stendur yfir, og skoði heildstætt allar mögulegar leiðir til úrbóta á afhendingaröryggi raforku í sveitarfélaginu. Í þeirri vinnu taki sveitarstjórn afstöðu til þess hvers konar raforkuframleiðsla verði heimiluð í sveitarfélaginu og hvaða tækifæri skapast til atvinnuuppbyggingar með orkuframleiðslu og tryggara afhendingaröryggis.

Í Aðalskipulagi Skaftárhrepps eru tilgreindir fjórir virkjunarkostir í sveitarfélaginu að meðtalinni allt að 40 MW virkjun í Hverfisfljóti við Hnútu. Fram kemur á nokkrum stöðum í greinargerð aðalskipulagsins að svæðin séu afmörkuð sem iðnaðarsvæði í aðalskipulagi en með því hafi sveitarstjórn ekki tekið efnislega afstöðu til virkjunaráforma í sveitarfélaginu heldur séu svæðin

afmörkuð með fyrirvara m.a. um niðurstöðu umhverfismats og rannsókna. Á bls. 30 í greinargerð aðalskipulagsins kemur fram að jafnframt eru settir fyrirvarar við virkjunarframkvæmdir á þessum iðnaðarsvæðum sem varða m.a. kröfur um ásýnd, vandaðan umhverfisfrágang, umhirðu, umgengni og gerðar verði kröfur um að hljóðvist og loftmengun sé ávallt til fyrirmyndar. Í leiðarljósum aðalskipulagsins fyrir umhverfi, land og landsgæði á bls. 6 í greinargerð, er m.a. vikið að vernd vistkerfa, virðingu í umgengni við náttúruna, að skipulag og landnýting byggji á faglegrum umfjöllun, þekkingu og skynsemi, að virkjunaráform lúti skilyrðum umhverfismats og hlíti samanburði við aðra nýtingarkosti sem íbúar telja fýsilega og raforkuvinnsla nýtist til atvinnuuppbyggingar í Skaftárhreppi.

Við endurskoðun aðalskipulags gefst sveitarfélaginu tækifæri til að yfirfara stefnuna heildstætt og marka skýrari stefnu um orkunýtingu og samspil hennar við aðra landnotkun, verndun og atvinnuuppbyggingu.

Samræmi við stefnu stjórnvalda

Niðurstaða umhverfismats vegna virkjunar í Hverfisfljóti við Hnútu og álit Skipulagsstofnunar þar um liggur fyrir. Í niðurstöðum álitsins (bls. 20) kemur fram að Skaftáreldahraun hefur umtalsverða sérstöðu og verndargildi þess er hátt bæði á lands- og heimsvísu enda er um að ræða annað af tveimur stærstu hraungosum sem runnið hafa á jörðinni. Því hefur það sérstakt jarðsögulegt gildi sem eykur á verndargildi þess umfram flest önnur hraun hér á landi en hraun eru jarðminjar sem njóta sérstakrar verndar sbr. 61. gr. laga um náttúruvernd og forðast ber að raska þeim nema brýna nauðsyn beri til. Fram kemur í álitinu að stofnunin telji að ekki hafi verið sýnt fram á að um sé að ræða brýna almannahagsmuni fyrir röskun Skaftáreldahrauns og forsenda fyrir leyfisveitingum sé að við skipulagsgerð verði sýnt fram á brýna almannahagsmuni með skýrum hætti. Jafnframt telur stofnunin að þörf sé á að við skipulagsgerð verði skoðað hvort það rask á hrauninu sem framkvæmdinni fylgi sé ásættanlegt.

Í niðurstöðu álits Skipulagsstofnunar kemur fram að framkvæmdin muni skerða óbyggð víðerni innan marka miðhálandisins. Í landsskipulagsstefnu 2015-2026 er í kafla 1.1 lögð áhersla á að viðhaldið skuli sérkennum og náttúrugæðum miðhálandisins og landslagsheildum og því beint til sveitarfélaga að marka stefnu um þessa þætti við skipulagsgerð. Vegna nálægðar við miðhálandið og óraskaðs yfirbragðs svæðisins telur Skipulagsstofnun að sambærileg verndarsjónarmið eigi við um áhrifasvæði virkjunarinnar þrátt fyrir að svæðið sé utan miðhálandismarka. Framkvæmdin og mannvirki sem henni fylgja muni raska sérstæðri landslagsheild og breyta ásýnd óraskaðs svæðis verulega auk breytinga á rennsli árfarvegarins hluta ársins. Að mati Skipulagsstofnunar þarf í skipulagstillögunni að fjalla um samræmi aðalskipulagstillögunnar við framangreinda stefnu í landsskipulagi.

Umhverfisskýrsla

Í umhverfisskýrslu er ágætlega gerð grein fyrir umfjöllun um umhverfisþætti, viðmið og vægiseinkunnir sem notaðar eru auk þess sem álit Skipulagsstofnunar er nýtt við matið. Hins vegar er ekki horft til annarra valkosta til að mæta markmiðum sveitarstjórnar en vísað til þess að aðrir valkostir hafi verið skoðaðir í umhverfismati. Skipulagsstofnun bendir á að umhverfismat skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum er unnið af framkvæmdaraðila og í matsskýrslu kemur fram að einkum hafi verið skoðaðir valkostir varðandi staðsetningu og aflsetningu virkjunarinnar. Til að undirbyggja skipulagsákvæðanir við gerð tillögu að breytingu á aðalskipulagi telur Skipulagsstofnun tilefni til þess að sveitarstjórn nýti umhverfismat á skipulagsstigi til að draga fram og bera saman aðra raunhæfa valkosti til að mæta markmiðum sveitarstjórnar, sbr. leiðarljós aðalskipulags sveitarfélagsins og fyrirvara þess efnis að virkjun hlíti samanburði við aðra nýtingarkosti sem íbúar telja fýsilega. Auk þess þarf að mati Skipulagsstofnunar að fjalla um áhrif af fyrirbyggjandi stefnu aðalskipulagsins, 40 MW virkjun, og áhrif þess að fallið verði alfarið frá áformum um virkjun Hverfisfljóts.

Framkvæmdasvæðið er innan Kötlu jarðvangs sem hlotið hefur viðurkenningu UNESCO sem felur í sér að svæðið telst hafa mikilvægt jarðfræðilegt gildi á heimsvísu. Skipulagsstofnun telur tilefni til þess að metin verði áhrif valkosta á jarðfræðilegt mikilvægi svæðisins í alþjóðlegu samhengi sbr. það sem kemur fram í niðurstöðum álits Skipulagsstofnunar þess efnis.

Vöktun, eftirlit og samráð

Í kafla 7.2 í matsskýrslu framkvæmdaraðila er gerð grein fyrir áformum um vöktun og eftirlit sem verði viðhaft á framkvæmdatíma og jafnframt kemur fram að mikilvægt sé að haft verði samráð við þá íbúa og landeigendur næst framkvæmdasvæðinu þ.e. á Dalshöfða, Seljalandi og eigendur sumarbústaðar í landi Seljalands. Skipulagsstofnun telur tilefni til að í skipulagstillögunni verði fjallað um hvernig eftirliti verður hagað á framkvæmdatíma og tekur undir mikilvægi þess að haft verði samráð við nágretta.

Skipulagsákvæði

Í kafla 5.9 í greinargerð meðfylgjandi tillögu að deiliskipulagi kemur fram að uppgröftur verði jafnaður út eins og unnt er eða haugsettur. Í skipulagsákvæðum fyrir iðnaðarsvæðið í greinargerð tillögu að aðalskipulagsbreytingu þarf að koma fram að efnislosun eða haugsetning á uppgreftri sé heimil á iðnaðarsvæðinu og jafnframt að setja ákvæði um heimilað umfang og frágang slíkra svæða.

Deiliskipulagstillaga

Stofnunin bendir á eftirfarandi atriði varðandi meðfylgjandi tillögu að deiliskipulagi sem skoða þarf við endanlega útfærslu tillögunnar.

- Þar sem um er að ræða framkvæmdir sem ná yfir stórt svæði er bent á ákvæði í grein nr. 5.5.3 í skipulagsreglugerð þar sem fram kemur að þegar um er að ræða mjög stór skipulagssvæði er heimilt að hafa heildaruppdrátt í mælikvarða 1:5.000 – 1:10.000, að því tilskyldu að helstu framkvæmdasvæði séu sýnd í mælikvarða 1:500 - 1:2.000 og að allir skilmálar skili sér með skýrum hætti. Á uppdráttum skal samhengi við næsta nágrenni koma skýrt fram, með sérstökum yfirlitsuppdrætti ef með þarf.
- Ef gert er ráð fyrir starfsmannabúðum þarf að setja nánari skilmála um þær, sbr. 5.3.2.10 í skipulagsreglugerð.
- Mikilvægt er að þau skilyrði sem sett eru fram í álitu stofnunarinnar eigi sér stoð í skipulagsákvæðum deiliskipulags, einkum atriði er varða vöktun, merkingu minja, mannvirkjagerð og vandaðan frágang, þ.m.t. um gróður og set ofan stíflu til að draga úr sandfoki.

Skipulagsstofnun gerir ekki athugasemd við að aðalskipulagstillagan verði auglýst skv. 31. gr. skipulagslaga, þegar brugðist hefur verið við ofangreindum athugasemdum og ábendingum. Að öðrum kosti ber sveitarstjórn að birta athugasemdir Skipulagsstofnunar með tillögunni á auglýsingartíma. Í auglýsingu aðalskipulagstillögunnar skal þá koma fram að tillagan liggja frammi ásamt athugasemdum Skipulagsstofnunar við hana.

Guðrún Lára Sveinsdóttir